

Jiřina Prekopová
Christel Schweizerová

**Deti sú hostia,
ktor hľadajú cestu**

premedia

Jiřina Prekopová
Christel Schweizerová

Deti sú hostia, ktorí hľadajú cestu

Z nemeckého originálu *Jirina Prekop, Christel Schweizer: Kinder sind Gäste, die nach dem Weg fragen* preložila Veronika Štochmaľová

Jiřina Prekopová, Christel Schweizerová
DETI SÚ HOSTIA, KTORÍ HEADAJÚ CESTU

Prvé vydanie
www.premedia.sk

Vydavateľstvo Premedia, Bratislava 2015
Návrh obálky: Martin Mistrík (www.zelenaluka.sk)
Grafická úprava textu: Izabela Koska

Kinder sind Gäste, die nach dem Weg fragen. Ein Elternbuch
by Dr. phil. Jiřina Prekop

Copyright © 1990 by Kösel-Verlag, revised and extended version © 2007
by Kösel Verlag, a division of Verlagsgruppe Random House GmbH,
München, Germany

Copyright © Jiřina Prekopová, 2007

Preklad © Veronika Štochmaľová, 2015

ISBN 978-80-8159-286-7

Obsah

Predslov.....	7
Náš obraz o človeku.....	12
Myšlienky na cestu.....	15
Magické obdobie života dieťaťa – prvých sedem rokov.....	17
Detský svet obrazov.....	21
Vzory.....	21
Nálepky.....	25
Vlastné obrazy.....	29
Samotný vzor nestačí.....	34
Máme deti nosiť?.....	39
Deti potrebujú krízy.....	47
Odpútanie sa.....	57
Bez priateľov nie je možné odpútanie.....	64
Každodenné situácie – kamene úrazu.....	71
Noci s dieťaťom.....	73
Moje dieťa je agresívne.....	84
Cesta pokračuje pubertou.....	91
Ide to aj bez bitia.....	94
Neposedné deti.....	97
Udržiavanie čistoty.....	106
Darčeky.....	108
Spoločné stolovanie.....	114
Povinnosti a sebavedomie.....	117

Nepochopené slová.....	121
Peniaze a konzum.....	123
Zamestnaná matka.....	128
Dieťa v rozvedenej rodine.....	132
Dieťa a náboženská výchova.....	138

Predslov

Vychovať dieťa znamená v prvom rade dieťa bezpodmienečne prijať v každej osobitosti jeho detského bytia a milovať ho. Výchova je práca srdca a trpezlivosti.

Platí, že hosťovi ponúkneme dobré miesto a poskytneme mu všetku potrebnú podporu až dovedy, kým spozná svoju cestu. To znamená: nepýtať sa, čo mi dáš ty a čo z toho budem mať ja, že ťa prichýlim. Ako hosťiteľ sa teším, že si prišiel. V mojom dome je miesto pre nás oboch – pre teba aj pre mňa. Ja ti nemôžem ukázať tvoju cestu, ale som pripravený sprevádzať ťa na tvojej ceste, aby si mohol napredovať s potrebnou istotou. Keď si u mňa, chcem sa o teba starať a dodávať ti sil, aby si mohol pokračovať s radosťou v srdci. Chcem ťa povzbudzovať, aby si sa nevzdával, ak sa potkneš. Pretože viem, že tvoja cesta ide najprv cez krajinu, v ktorej sa ja vyznám lepšie ako ty. Pokiaľ ti budú cudzie zvyky tejto krajiny, môžeš si ich v úplnom pokoji osvojovať u mňa doma.

Naša doba je typická mnohými zmenami: preceňovanie materiálnych hodnôt, stále väčšia závislosť na technike, znečistenie životného prostredia, rastúca bezohľadnosť a odcudzenie, stále viac opustenosti a anonymity. Každému je zrejmé, že je potrebné nájsť nové cesty, ak sa ľudstvo nemá samo vrhnúť do priepasti. Rovnako sú však v pohybe aj dobré sily výraznejšie ako kedykoľvek predtým. Sú to napríklad hnutia snažiace sa o mier vo svete, o odstránenie hladu vo svete, bojujúce proti znečisťovaniu životného prostredia, hnutia konajúce bez použitia násilia.

Vzhľadom na tieto skutočnosti je dnes výchova detí ťažšia ako kedykoľvek predtým. Vrátime materiálne veci do medzí,

kam patria a necháme priestor aj pre duchovné hodnoty? Budú deti tvorcami pokoja znovu spájajúc nebo so zemou?

Je obdivuhodné, ako sa dnešní rodičia – v protiklade k predchádzajúcim generáciám snažia o uvedomelú výchovu svojich detí. Sú si vedomí svojej zodpovednosti a vedia, že ich deti dneška sú dospelými osobami zajtrajška. Vedia tiež, že deti získavajú zložité dedičstvo a musia byť silné, aby ho pretavili k niečomu lepšiemu – vyrastajú totiž v dobe, kedy je boj zničujúcich síl so život povznášajúcimi silami obzvlášť silný. Deti preto potrebujú na tejto ceste dobrú výzbroj:

- schopnosť rozlišovať medzi dobrým a zlým;
- citlivosť pre tie hodnoty v ich dedičstve, ktoré je dobré zachovať;
- slobodné tvorivé myslenie, aby vedeli vytvárať nové životné scenáre a dobýjať nové priestory;
- logiku srdca, aby sa vedeli rozhodovať ľudskejšie ako počítač;
- silnú vôľu a schopnosť znášať záťaž, tiež pripravenosť prekonávať krízy a nedostatok bez znechutenia;
- optimistický životný postoj;
- úctu k stvoreniu; to podľa okolností tiež znamená vedieť sa slobodne rozhodnúť o obmedzení vlastnej slobody (napríklad vzdať sa takého zjazdu na lyžiach, ktorý by poškodzoval prírodu, či obmedziť prehnané jazdenie autom);
- pripravenosť otvorene vyjadriť svoje pocity, schopnosť statočne znášať medziľudské konflikty, vedieť sa zmieriť a byť solidárnym;
- schopnosť vedieť milovať, to znamená mať druhých rád ako seba;
- vyžadovať pre seba len toľko slobody, aby to neškodilo druhým. Sloboda jedného by mala skončiť tam,

kde začína nesloboda iného. Sloboda bez lásky a zodpovednosti voči ostatným totiž vždy vyústi do asociálneho správania.

Žiaľ – na základe poznatkov získaných v našej poradni – sa obávame, že mnohé dnešné deti sa vôbec nedostanú ani len do blízkosti vyššie načrtnutých ideálov výchovy. Deti nezvládajú ani malú záťaž, nevedia nadväzovať a udržiavať priateľstvá, nevedia čakať, vzdať sa niečoho, nevedia dávať – len brať a podobne.

Pýtame sa, ako je možné, že rodičom, ktorí sú takí angažovaní vo výchove, sa táto výchova vôbec nedarí. Spadli aj rodičia do víru rozpadajúcich sa štruktúr a hodnôt?

Odklonili sa od autoritatívnej, „čiernej“ pedagogiky a vybrali si druhý extrém – antiautoritatívnu výchovu, v ktorej nie je možné povedať, že to alebo ono je správne, a kde sa pravda nachádza niekde uprostred. Kde je ale tento stred?

Všetky tradície sa odhodili ako staromódne, a to ešte v čase, keď sa neosvedčili nové modely zmýšľania. Ak bol človek predtým súčasťou kolektívu akým je veľká rodina, cirkev či národ a bol od nich závislý, dnes nemusí byť takýmito štruktúrami viazaný. Môže si sám vystačiť v organizovanej spoločnosti a pestovať individualizmus, ktorý tu doteraz nebol. Avšak rovnako môže byť uprostred takejto spoločnosti zabudnutý a žiť sám v izolácii.

Ak sme sa chceli v minulosti dozvedieť niečo o ďalekých krajinách či ríši zvierat, museli sme čítať knihy alebo cestovať a vymieňali si informácie a vedomosti. Dnes sa informácie dozvieme z televízie či z internetu; stlačením tlačidla či kliknutím myšou. Ak sme sa predtým chceli hrať spoločenské hry, potrebovali sme na to spoločnosť a museli sme sa dohodnúť s minimálne jedným spoluhráčom. Dnes máme na to virtuálneho spoločníka. Stál síce kopec peňazí, ale je mi k službám.

Jeho citlivé senzory splnia všetky moje prania bez toho, aby odo mňa očakával akýkoľvek ohľad. Nenahnevá sa, keď som k nemu hrubý, je vždy pripravený poslúžiť mi. Jediné, čo potrebujem, je vedieť ho ovládať – a to vie dnes už každé dieťa. Nemusím ho však poznať ani ho rešpektovať.

Používaním techniky došlo k zmene skoro všetkých dovedajších hodnôt: vďaka námahe, ktorú musel človek predtým vynaložiť, získavali veci väčšiu hodnotu. Človek si cenil a dával pozor na to, čo dosiahol, a nechcel o to prísť. Zážitky boli sviatkami. Naproti tomu dnes technika umožňuje rýchle dosiahnutie vytúžených vecí, ktoré si následne ani netreba príliš vážiť. Jednak preto, že tieto veci stratili svoju jedinečnosť a je možné ich jednoducho nahradiť, a jednak preto, že človek sa už skoro nepodieľa na ich nadobudnutí. Človek dnes veci získa, použije a vyhodí...

Dnes sa cení to, čím možno dosiahnuť zisk, čo sa dá odmerať, spočítať a čo môžeme využiť: počítateľná a ovládateľná hmota. Vnútorne duchovné a náboženské hodnoty už majú nižšiu cenu. Správame sa tak, akoby malo cenu len to, čo nám prináša pôžitok a radi zabúdame na skutočnosť, že na to, čo nám skutočne chýba, prideme až vtedy, keď sa niečoho vzdáme alebo niečo stratíme.

Na dosiahnutie rovnováhy je však potrebné vyvažovať jednotlivé extrémny. Keď nepripustíme kontrasty, respektíve sa zdráhame prekonať ich, potom nie sme ani to, ani ono: ani ryba, ani rak; ani oheň, ani voda; potom sme vlační a beztvárí. Nemôžeme naplno milovať, ani naplno žiť.

Zákernosť tejto doby spočíva v tom, že nám dáva ilúziu, že sa vieme vyhnúť zničujúcim silám. Zdá sa, že je možné odstrániť všetky nepríjemnosti života: proti bolesti máme tabletky, proti nepríjemnostiam spôsobených požiarom poistenie, proti starnutiu hormonálne injekcie. Technika spôsobuje, že zima už nebýva príliš drsná, že môžeme jesť celý rok čerstvé ovocie

a z noci urobiť deň... Tak nám postupne mizne stvoriteľský poriadok. Odstránenie polarít má však vplyv aj na naše pocity a našu vôľu. Nepreženieme to teda tvrdením, že prevrat, ktorý sa nám odohráva pred očami, znamená útok na samotný život.

Aj dnešní rodičia urobia veľa chýb, rovnako ako ich robili aj ich rodičia. To nás ale nemôže odstrašiť. Bez chýb nemôžeme napredovať. Bez problémov nie je riešenie. Rozvoj sa uskutočňuje vďaka protikladom a zahŕňa chyby. Nič nie je pre deti nebezpečnejšie ako dokonalí rodičia.

Cieľom tejto knihy – a našou snahou – je pomôcť rodičom a poukázať na to, čo má v prvých siedmich rokoch života dieťať a vplyv na vývoj jeho osobnosti.

V púčiku je ukryté tajomstvo ruže.

Náš obraz o človeku

Vychádzame z toho, že človek je viac ako len materiálne telo, kde pocity sú len výsledkami biochemických procesov a inteligencia podmienená mozgovou hmotou. Človek je tiež duša, ktorá sa podľa vopred stanovených pravidiel spája s telom a oživuje ho.

Ani jedna z týchto dvoch zložiek žijúcej bytosti sa nedá posudzovať samostatne. Telesné funkcie, myslenie, cítenie a vnímanie sa navzájom podmieňujú a tvoria celok. Rozhodujúci pre túto formu života pritom nie je intelekt (aj počítače vedia totiž očividne rozmýšľať), ale oveľa viac sú to city.

Pre život človeka je rozhodujúca láska. Tá sa môže realizovať len vtedy, ak nie je jednostranná. „Miluj blížneho ako seba samého.“ Láska znamená dávať aj brať. Tieto dva procesy spolu tvoria prúd, kde „ja“ sa sústavne vciťuje do „ty“.

Všetka životná energia musí prúdiť medzi dvoma pólmi, pričom človek nachádza svoje miesto niekde uprostred tým, že tieto póly vyvažuje. Len vtedy, keď existujú jednoznačné kontrasty, vieme vedome vnímať, myslieť a cítiť. Že chýba teplo si všimnem až vtedy, keď mi je zima. Nasýtiť sa dokáže len ten, kto pozná aj hlad. Aj láska môže byť živá len vtedy, ak pripustíme existenciu jej protipólov hnevu a nenávisťi a vyrovnáme sa s nimi. Tieto kontrasty tvoria kozmický poriadok.

Človek získava samostatnosť sústavným vyrovnávaním sa s protikladmi, prispôbovaním sa a presadzovaním sa, pripútaním sa a odpútaním sa.

Pripútanie a odpútanie sa podliehajú hierarchickým zákonom vývoja. Len po prvotnom pripútaní môže nastať odpútanie. Fáza vývoja, v ktorej dieťa potrebuje mať nasýtenú základnú potrebu pripútania sa, ktorá sa postupne pretaví do neskoršej

potreby odpútania sa, sú prvé tri roky života dieťaťa. Duša dieťaťa postupne „pristáva“ na zemi a zrodenie sa vlastnej identity dieťaťa jeho „ja“ sa deje v určitých úsekoch.

Prvé tri roky života dieťaťa sú rozhodujúce – v tomto čase sa tvoria základy pre celý ďalší život. Preto je potrebné, aby sa dieťa v tomto období cítilo obzvlášť chránené a v bezpečí. V bezpečí hniezda nadobúda dieťa svoje prvé kľúčové skúsenosti, od ktorých sa následne odvíja celý vývoj osobnosti človeka.

Dieťa potrebuje, aby sa ako „host“ cítilo milované za každých okolností. Potrebuje, aby bolo pochopené a aby sa mohlo na svojho „hostiteľa“ spoľahnúť. Pod jeho ochrannými krídlami sa naučí prekonávať strach, krízy a prekážky.

Osobnosť slobodného človeka a uvedomenie si seba samého sa vyvinie len aktívnym prežívaním vlastnej vôle, citov a myslenia. Toto učenie prebieha tromi cestami: vzorom, slobodným konaním a usmerňovaním.

Vzor je dôležitý predovšetkým v najranejšom období. Ako dieťa postupne rastie, odvažuje sa objavovať svet okolo seba. Potrebuje mať pri tom istotu, že sa vždy môže znova vrátiť naspäť do hniezda, keď už bude toho naň priveľa. Koncom druhého roka života prichádza dieťa do fázy, v ktorej chce konať ako dospelý: *ja* chcem to, čo *ty*. Zároveň sa pokúša vzoprieť ponúkanému vzoru a odpútať sa od neho. Jeho narastajúca vôľa mu umožní, aby vzdorovalo a zároveň mu dáva chuť presadiť sa. Dieťa chce byť samostatnejšie. K tomu dospeje postupným uvoľňovaním sa z bezprostrednej fyzickej závislosti, a tiež zo závislosti na bezpečnom hniezde. S postupným uvedomovaním si vlastného ja sa chce stať samostatnou súčasťou sveta. V tomto čase však dieťa ešte celkom nechápe skutočnosť vo všetkých jej súvislostiach. Nachádza sa v „čarovnom svete“, na takzvanom „magickom stupni vývoja“. Z tohto dôvodu potrebuje usmernenie, ktoré mu pomôže správne si usporiadať

DETI SÚ HOSTIA, KTORÍ HĽADAJÚ CESTU

svoje myslenie a city. Tento magický svet detí trvá minimálne do začiatku školskej dochádzky. Až potom dieťa dokáže myslieť skutočne realisticky.

MYŠLIENKY NA CESTU

Magické obdobie života dieťaťa – prvých sedem rokov

Ako vzniká človek? Odpoveď na túto otázku pozná dnes každý, aj naším deťom je známa: z vajíčka a spermie – ale nielen to! Z detských úst pochádza, napríklad, aj toto: „Ja som predsa nevznikol z niečoho takého malinkého; ja som k vám predsa prišiel z neba.“ ... „Ja som nechcel byť v tvojom bruchu so všetkým tým starým jedlom, bol som predsa v tvojom srdci.“ ... a „Vôbec ma nezaujíma, ako je to medzi mužom a ženou, mne stačí, že ste ma skutočne chceli mať pri sebe.“ O čom hovoria tieto tri deti?

Hovoria o ich skutočnosti, o ich svete vnútorného vnímania, ktorý je pre ne rovnako skutočný ako pre dospelých ten vonkajší, viditeľný a uchopiteľný svet, ktorý je možné popísať prírodnými zákonmi. Avšak aj svet detí má svoju logiku. Nie je to však logika ovládaná mozgom, ale logika srdca. Toto tajomstvo venoval aj Saint-Exupéry svojmu Malému princovi pri rozlúčke ústami líšky: „Dobre vidíme iba srdcom. To podstatné je očiam neviditeľné.“

Pri malých deťoch si občas môžeme všimnúť, že nám umožnia pohľad do sveta svojho srdca – aj keď je to častokrát len na kratučký okamih, možno len vyjadrením jedinej poznámky. Výnimočne sa odhodlajú brániť si svoj svet pred okolím, ale to len vtedy, keď sa cítia prijaté a pochopené. Je veľkým prejavom dôvery, ak dieťa rozpráva dospelému o svojich neviditeľných priateľoch, či sú to trpaslíci, nejakí duchovia, anjeli strážni (ktorých výzor aj popisuje), alebo princovia a princezné či iné bytosti. Pre dieťa sú kamene aj kríky živé a osobitným spôsobom, dospelému obyčajne nepochopiteľným, zažívajú ich ochranu či ohrozenie.

Keď teda hovoríme o strate detského sveta, myslíme tým tento prvotný detský (prvotný ľudský?) svet prežívania, takzvaný magický svet – plný veľkých citov, úžasu, nekonečných možností a láskyplnej podpory – ktorý predstavuje dôležitý predpoklad pre zdravý duševný vývoj, teda pre zdravý rozvoj osobnosti. Ide o dôležitý stupeň vývoja, ktorým je potrebné prejsť, aby mohla detská duša dobre „pristáť“ na zemi.

Škoda je pritom dvoch vecí: po prvé, že mnohé deti musia predčasne opustiť tento magický svet, pretože sú vychovávané príliš rozumovo a sú orientované na vonkajšie štruktúry – napríklad na neživý svet techniky. Po druhé – a to je v súčasnosti možné pozorovať ešte častejšie – že mizne porozumenie pre tento magický svet detí. Ako ináč by sme si mohli vysvetliť, že rodičia nechápu, keď malé dieťa chce byť v noci v ich blízkosti? Keď dieťa vypne televízor, pretože neznesie, že niekto naháňa bezbranné zvieratko?

Kto je nepochopený, cíti sa sám a nemilovaný. Chceme, aby sa naše deti takto cítili? To určite nie! Keď sa však nevcítíme do ich sveta a opatrne ich neprevedieme do sveta dospelých, potom sa budú cítiť opustené, stratené, nepochopené a preťažované.

Veľkým nebezpečenstvom dnešnej doby je, že máme sklon preťažovať naše deti, pretože sa k nim chceme správať ako k hotovej osobnosti. Avšak naša tendencia vidieť v deťoch malých dospelých vedie nakoniec k tomu, že ich oberáme o to, čo im je vlastné. Okrádame ich o múdrosť, ktorú chcú odovzdať aj nám, že človek nie je len z tohto sveta. Je však do tohto sveta poslaný, musí si ho podmaniť a dotvoriť. Tento proces je stvoriteľský a úžasný. Tým, že si uvedomíme tento začiatok, môžeme si postupne uvedomiť aj našu dospelosť.

Zdôrazňujeme: detské prežívanie a myslenie rastie pomaly a v určitých fázach.

Na začiatku si dieťa pomocou svojich zmyslov uvedomuje len jednotlivé aspekty skutočnosti – vníma rytmus hojdania sa v matkinom bruchu, počuje údery matkinho srdca, vníma hlas svojho otca, neskôr aj osobitú vôňu matky. Dlhý čas dieťa len vníma, inak povedané, dieťa je jedným veľkým vnímajúcim orgánom.

Keď sa dieťa cíti isto a v bezpečí, pozerá sa, počúva a pozoruje. Tak, ako pozoruje dieťa v dojčenskom veku, už neskôr nebude. Dospelý už nikdy nebude mať toľko času, koľko má malé dieťa. Malé dieťa má úplne odlišné merítka a v pravom zmysle slova je ešte spojené s večnosťou. „Vieš,“ hovorí šesťročný Martin svojej mame, ktorá mu vyčíta, že zase neprišiel načas z ihriska, „ja žijem ešte tak trochu vo večnosti.“

Kto sa pozerá v úplnom pokoji, ten vidí presne. Kto takto počúva, presne počuje. Kto takto pozoruje, ten všetko vníma – každú drobnosť, najjemnejšie pohyby, najtichšie tóny.

Malé dieťa „myslí“ vnímaním, činnosťou svojich zmyslov sa spája so svetom. Z tohto dôvodu sa dieťa považuje za stredobod svojho sveta – a preto všetko, čo zažije, vzťahuje na seba svojím magickým spôsobom.

Asi až v siedmich rokoch je myslenie dieťaťa dostatočne vyvinuté na to, aby analyzovalo jednotlivé situácie. Až teraz vie, napríklad, ísť v myšlienkach aj späť. Až teraz jasne vníma čas, má predstavu o minulosti a budúcnosti. Dovtedy to bola len prítomnosť. Teraz môže, napríklad, vykonávať aj určité matematické operácie, uvedomí si, že je možné aj odčítať nielen pripočítat'. Dovtedy bolo jeho myslenie orientované len dopredu a snažilo sa o celok.

Medzi prvotným vnímaním a analytickým myslením je nutné prejsť pomerne dlhým obdobím zážitkov a spoznávania, pričom sen sa tu prelína so skutočnosťou. Malé dieťa má sklon považovať aj neživé veci za živé. Tak, napríklad, považuje nákupný vozík za „zlý“, pretože sa sám posunie ďalej. Dieťa sa považuje za stredobod a všetko dianie okolo vzťahuje na seba.

Ďalší príklad nám ponúka štvorročný Kamil, ktorého zrazilo auto. Bol presvedčený o tom, že to auto predsa vie, že on chce prejsť cez cestu – a teda aj zastaví. Dvaapolročný Tomáš bol rovnako presvedčený o tom, že veci sa dejú tak, ako to on vníma – keď spolu s mamou a tetou pozorovali polmesiac, nadšene vykrikol: „Pozri, ten mesiac tam hore pokazil Tomáš!“

Dieťa na tomto stupni vývoja je tiež presvedčené, že slnko svieti preto, lebo všetko zjedlo. S rovnakým presvedčením vzťahuje na seba nehody svojich rodičov, akoby bolo za ne zodpovedné – a v dôsledku tohto nepríjemného pocitu viny sa ich pokúša uzmierniť. Rovnako sa dieťa cíti zasiahnuté aj vyčerpaním svojej osamelej pracujúcej matky...

Až po uplynutí tejto prvej fázy magického sveta (ktorý je najskôr vnímaný akoby v sne, neskôr celkovo, avšak vždy z pohľadu seba ako centra všetkého) a po nadobudnutí analyticko-logického myslenia – zhruba vo veku siedmich rokov – sa detské myslenie a vnímanie dá postupne prirovnať k mysleniu a vnímaniu dospelých. Až teraz môžeme rátať s tým, že dieťa sa vyzná vo svete dospelých. Až teraz dieťa prichádza možnosťami svojho vnímania do sveta, ktorý dospelí považujú za realitu.